

## HOLLANDS-BELGISCHE TOENADERING.

Met deze term wordt bedoeld op een voornamelijk Belgisch streven naar militaire en economische samenwerking met **Nederland** in de periode 1905-1911.

Deze poging tot toenadering hangt samen met internationale ontwikkelingen in het begin van de 20ste eeuw. In 1904 kwam de Entente cordiale tussen Engeland en Frankrijk tot stand. Hoewel die niet specifiek tegen Duitsland gericht was, werd het nu in het geval van een Duitse aanval op Frankrijk aannemelijker dat het Verenigd Koninkrijk het laatste land steun zou verlenen. Door deze ontwikkeling begon men in België te twifelen of de door de Britten gegarandeerde Belgische neutraliteit, die in 1870 zo succesvol was geweest om het land buiten het Frans-Duitse conflict te houden, de Duitsers er nog wel van zou weerhouden om het Belgische grondgebied te ontzien. Indien Duitsland met Frankrijk in oorlog zou geraken, impliceerde de Entente cordiale dat Engeland zijn Franse bondgenoot ook zou steunen als Duitsland het Belgische grondgebied zou ontzien. Britse uitlatingen dat de schender van de Belgische neutraliteit gestraft zou worden, vormden na 1904 dus geen echte bescherming meer van de integriteit van het Belgische territorium. De Belgische twijfel was gerechtvaardigd: in dezelfde periode werkte de chef van de Duitse generale staf, von Schlieffen, aan een aanvalsplan om Frankrijk aan te vallen via België.

Belgische politici begrepen dat de Belgische neutraliteit haar afschrikwekkende werking dreigde te verliezen en probeerden hun eigen defensie te versterken. Dit was echter niet goed mogelijk zonder samenwerking met Nederland. De Belgische gezant in Den Haag, J.G.P. baron Guillaume (1825-1918) sprak vanaf 1905 herhaaldelijk met leden van de Nederlandse regering over een aantal onvolko-

menheden in het Nederlandse defensiesysteem die militaire samenwerking met België ondermijnden. Zo was de Belgische verdedigingslinie langs de Maas eigenlijk zinloos zolang er geen aansluiting gemaakt kon worden met soortgelijke militaire werken in de Nederlandse provincie Limburg. De Belgen waren ook ongerust over het ontbreken van Nederlandse middelen om de neutraliteit van de Scheldemonde te handhaven.

De voorzichtige demarches van de Belgische gezant stonden in schril contrast met de voortvarende campagne van een jonge Belgische journalist, **Eugène Baie** (1874-1963). Baie was in deze jaren redacteur van het Brusselse liberale blad *Le Petit bleu*. Daarin publiceerde hij van 15 oktober tot 20 december 1905 artikelen waarin hij een Entente hollando-belge propageerde die naast een militair eveneens een tolverbond diende te worden. Volgens hem moesten België en Nederland zich samen met de Entente-mogendheden tegen Duitsland keren.

De Nederlandse reacties op deze plannen waren voorzichtig en afwijzend. Een entente met België kwam er eigenlijk op neer dat Nederland de risico's die België liep overnam, zonder daar zelf voordeel van te hebben. In 1830 hadden veel Nederlanders het vertrek van de Belgen met instemming begroet. In het begin van de 20ste eeuw verwachtten zij slechts onheil van een hereniging met België. Binnen de grenzen van hun eigen kleine staat voelden zij zich veiliger dan in een nieuw verband met de Belgen dat te zwak zou zijn om zich te doen gelden maar te sterk om onverschillig te blijven.

Baies initiatief oogstte in België wel bijval, al waren er ook dissonanten te horen, zodat Nederland het niet zomaar naast zich neer kon leggen. Sommige Walen en Vlamingen betreurden namelijk om machtspolitieke redenen de breuk van 1830. Nu het Duitse gevaar opdoemde, zou een entente tussen Nederland en België zowel de Belgische als de Franse veiligheid versterken. Lang niet alle Vlamingen onderschreven echter deze visie. Toen het vraagstuk tijdens het 29ste Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Brussel in augustus 1908 te berde werd gebracht, stond bijvoorbeeld **Marten Rudelsheim** wantrouwig tegenover het plan van Baie, waarin hij verborgen anti-Duitse drijfveren meende te ontwaren die, onder de dekmantel van beschutting tegen het **pan-Germanisme**, de Franse invloed in België en in Nederland zouden versterken en meteen de V.B. zouden verzwakken. Ook **Lodewijk de Raet** was kritisch en wees erop dat de Belgische en de Nederlandse economieën minder complementair waren dan werd gedacht. Een tolunie zou gemakkelijk kunnen uitlopen op een verdringing en verarming van de Vlaamse landbouw. Bovendien zou de positie van Vlaanderen in België en tegenover Noord-Nederland niet verbeteren. De V.B. was in België nog te zwak en vond in Noord-Nederland niet veel begrip en nog minder

steun. Met de bestaande verhoudingen zou Noord-Nederland zich bij de dominerende invloed in België aanpassen. De eigenlijke Vlaamse belangen zouden er dus niet door bevorderd worden. Het was veel beter te streven naar een versterking van het algemeen Nederlandse geestesleven.

Geïnspireerd door de ideeën van Baie nam de gezaghebbende katholieke staatsman **August Beernaert** contact op met Theodoor Heemskerk, conservatief staatsman in Nederland, sedert 1888 lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van 1908 tot 1913 minister-president. Op aandrang van de Nederlandse regering werd de hele zaak afgewikkeld als een particuliere ontwikkeling, zodat zij zich aan elke verantwoordelijkheid voor de besprekingen kon onttrekken.

De eerste gezamenlijke vergadering vond op 4 november 1907 te Brussel plaats. Er werd bepaald dat de benaming van de commissie zou luiden: Nederlands-Belgische commissie tot bestudering van economische vraagstukken, rakende de belangen van beide landen. Er was dus a priori geen sprake van een militair verbond of van een defensieverdrag. Er werden zes subcommissies samengesteld: de eenheid van de tarieven van post, telegraaf, telefoon en spoorwegen; de formaliteiten bij het grensverkeer; het vennootschapsrecht, de fiscale lasten van de ondernemingen die hun bedrijf in beide landen uitoefenen; de auteursrechten en octrooien, de gelijkstelling van de diploma's en bewijzen van bekwaamheid, het exequatur voor de rechterlijke uitspraken; regelingen en beschikkingen inzake scheepvaart en havenbeleid; ten slotte de arbeidswetgeving, de landbouw en de handelspolitiek.

Een tweede vergadering vond plaats te 's-Gravenhage (17 en 18 mei 1909), een derde weer te Brussel (27 en 28 mei 1910). Een vierde vergadering was voorzien voor juni 1912, maar vond niet meer plaats. Beernaert overleed in oktober 1912 en werd niet vervangen. Heemskerk was minister van binnenlandse zaken in het door hem gevormde kabinet en hij was rechtstreeks betrokken bij de politieke tegenstellingen en spanningen in zijn land. Deze Belgische poging tot toenadering moest wel mislukken. De Nederlandse neutraliteit, het niet volledig complementair zijn van de beide economieën en de wederzijdse vooroordelen waren onverenigbaar met het concept van een entente.

LITERATUUR: P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, III, 1909, p. 277-298; – E.H. Kossmann, *De Lage Landen 1780-1980. Twee Eeuwen Nederland en België*, I, 1986.

AREND JAN BOEKESTIJN